

EL FAR I LA FAROLA

En lloc de fanal, que encara que és un mot que ens prové de l'italià ja ha adquirit carta de naturalesa entre nosaltres, s'usen molt sovint els castellanismes «farol» i «farola», especialment quan hom es refereix a l'enllumenat públic, els quals, doncs, caldria bandejar del nostre llenguatge. Cal puntualitzar, però, tot seguit: la forma «farol» és, en tots els casos, un castellanisme, i farola, en canvi, només ho és usat en lloc de fanal; car, altrament, és un mot ben català, derivat de far, amb un sufix d'originari valor diminutiu, i usat amb el mateix valor que el seu primitiu.

Hom podria lògicament preguntar-se per què de far hem obtingut farola i no hem format «farol», talment com de puig i estany per exemple, hem format pujol i estanyol. Però és que en la formació de mots derivats per mitjà de sufixos que tenen alhora forma masculina i femenina, no sempre el nou mot sorgit en la derivació és del mateix gènere gramatical que el primitiu que l'ha originat. Així, si bé de porta hem format portella, de taula hem obtingut taulell i no «taulella» i, anàlogament, de vagó, corda, espasa, barret, pila unglà, illa, i cas, hem format, respectivament, vagoneta, cordill, espasí, barretina, pilot, unglot, illot i cassola, malgrat que tots els sufixos amb què hem obtingut aquests derivats tenen alhora forma masculina i femenina. De far, doncs, no hem format «farol» sinó «farola» —com de cas, cassola—, nom que no hem d'usar sinó com a equivalent o sinònim de far, especialment en aquells casos en què ha entrat a formar part de la denominació d'un far determinat, és a dir, en què ha esdevingut part integrant d'un topònim. Efectivament, a la Gran Enciclopèdia Catalana trobem tres entrades de la Farola com a topònim: a la desembocadura del Llobregat, a la Geltrú i a Ciutadella.

Un altre derivat diminutiu de far és farell, que trobem també en la nostra toponímia, sempre designant cases situades en pujols altívols, visibles de lluny estant i aptes, per tant, per a servir de punts de referència, com el de Caldes de Montbui i el de la serra de l'Obac, camí de Vallhonestà. I el mateix primitiu far (que prové ja d'un topònim: l'illa de Faros, on s'alçava el far que era una de les set meravelles del món antic) té també una presència constant en la toponímia del nostre relleu orogràfic, designant igualment punts enlairats aptes per a l'orientació: el Far d'Empordà (escrit també Alfàr), el célebre santuari del Far, dalt les cingleres de Coilecabra, l'antic castell del Far, a Llinars del Vallès, i, encara, a la Gran Enciclopèdia, trobem cinc topònims més formats amb aquest nom comú, la majoria de terra endins. Albert Jané